

روزشمار جنگ

جمعه

۲۱ اردیبهشت ۱۳۶۳

۹ شعبان ۱۴۰۴

۱۱ مه ۱۹۸۴

۲۰۱

شهر آبادان امروز نیز همانند روزهای گذشته، به صورت پراکنده آماج حملات ارتش عراق قرار داشت. در این حملات به ۱۳ منزل مسکونی و یک مغازه خساراتی وارد آمد و یک فقره آتش سوزی رخ داد که با تلاش مأموران آتش نشانی مهار و خاموش شد.^۱ برابر اعلام ستاد امدادگران در طول منطقه عملیاتی نیز بر اثر آتشباری سلاح‌های سنگین عراق یک نفر به شهادت رسید و ۷ نفر مجروح شدند.^۲

۲۰۲

امروز چهار نفر از نیروهای جهاد سازندگی که مشغول خدمت در منطقه دشت ذهاب بودند، ربوده شدند. بعد از این حادثه نیروهای سپاه با همکاری افراد ژاندارمری مهاجمان را تعقیب کرده و با مسدود کردن جاده‌های منطقه موفق شدند افراد ربوده شده را آزاد کنند.^۳

۲۰۳

نیروهای مسلح ایران با اجرای دو عملیات جداگانه، منطقه عمومی بوکان و ارتفاعات نوار مرزی ایران و عراق در شمال ازگله را پاک‌سازی کردند. از سوی دیگر، عناصر ضدانقلاب نیز با حمله به نیروهای تأمین در شرق بانه و مین‌گذاری در مسیر روستای اشترآباد، خساراتی را به نیروهای خودی وارد آوردند. گروه ضربت شهید بروجردی در عملیاتی به منظور پاک‌سازی منطقه عمومی بوکان، با هماهنگی پایگاه‌های موجود در منطقه به روستای کل تپه واقع در ۲۴ کیلومتری شمال شرق بوکان رفته و در ساعت ۹ در مسیر روستای اشکوتان به گانپان با عناصر مسلح غیرقانونی درگیر شدند. در این درگیری که تا ساعت ۳ بعدازظهر ادامه داشت، یکی از نیروهای خودی بر اثر اصابت گلوله آر.پی. جی پای راست خود را از دست داد و از افراد دشمن نیز ۵ نفر کشته و ۳ نفر زخمی شدند.^۴ در اقدام دیگری در منطقه شمال ازگله، نیروهای سپاه جوانرود از نخستین ساعات باامداد

امروز، به ارتفاعات نوار مرزی ایران و عراق که به روستای قیطول مشرف است، رفتند و با عبور از روستای مزبور، ضمن درهم‌کوبیدن مواضع عناصر مسلح حزب دمکرات در ارتفاعات این منطقه آنجا را به تصرف خود درآوردند. در این عملیات تعدادی از افراد مسلح ضدانقلاب کشته شده و نیروهای سپاه جوانرود مواضع به‌دست‌آمده را تثبیت کردند.^۵

در همین حال، در جنوب شرقی بانه، عناصر ضدانقلاب در ساعت ۱۶ به نیروهای تأمین محور اشترآباد - سوراب حمله کردند. با رسیدن نیروهای کمکی درگیری تا ساعت ۲۲ ادامه یافت. در این درگیری ۴ نفر از نیروهای خودی شهید و ۲ نفر به اسارت گرفته شدند. از مهاجمان نیز یک نفر به اسارت نیروهای خودی درآمد.^۶ در همین منطقه یک دستگاه خودروی جهاد سازندگی که در محور عباس‌آباد در حرکت بود، در نزدیکی روستای اشترآباد بر اثر برخورد با مینی که عناصر گروه‌های مسلح ضدانقلاب کار گذاشته بودند، به کلی منهدم شد و یک نفر از نیروهای جهاد سازندگی به شهادت رسید.^۷

از سوی دیگر طبق اعلام ناحیه ژاندارمری کردستان امروز، یک نفر از عناصر حزب دمکرات با یک قبضه ۳، یک صد فشنگ و یک عدد نارنجک خود را به پرسنل دژبان محور بانه - سقز تسلیم کرد.^۸

۲۰۴

در پی توافق اولیه رژیم بعث عراق و جلال طالبانی، حضور و همکاری ارتش بعث عراق، عناصر حزب دمکرات کردستان ایران و اتحادیه میهنی کردستان عراق در جبهه نوسود افزایش یافته است. در روزهای اخیر، ارتش عراق تعداد قابل توجهی از نیروهای خود را در سمت قبرستان نوسود مستقر کرده است. حزب دمکرات کردستان ایران نیز که در این منطقه تسلط دارد، جوانان را مسلح و آنها را برای جنگیدن آماده کرده است. راه‌های نفوذ عناصر گروه‌های مسلح غیرقانونی از این منطقه از طریق پشت منطقه تشار، بین پست ارتش و سپاه به کماجر و محور دزلی می‌باشد. افراد جلال طالبانی نیز با استفاده از راه‌های نفوذی این گروه‌ها وارد منطقه نوسود شده و در صدد اجرای عملیات علیه نیروهای ایرانی هستند. واحد اطلاعات و تحقیقات سپاه پایه با اعلام این خبر گزارش داد: «مزدوران بعث و دمکرات اکثر راه‌های نفوذی و حساس محور نوسود را مین‌گذاری نموده‌اند»^۹

نجیب پیران ویسه
فرمانده عملیات سپاه پایه

علاوه‌براین طالبانی‌ها با همکاری افراد حزب دمکرات در این منطقه دست به اقدامات ایذائی می‌زنند. در این زمینه گزارش‌ها حاکی است عاملان اجرای کمین و ترور نجیب

پیران* یک گروه سی نفره از افراد جلال طالبانی به سرپرستی دو عضو حزب دمکرات از اهالی دزلی، بوده‌اند. همچنین مین‌گذاری اخیر در نودشبه نیز توسط یک گروه ده نفره از افراد حزب دمکرات و طالبانی‌ها به سرپرستی محمود سبزه اهل نودشبه انجام شده است.^{۱۰}

در این حال به گزارش قرارگاه عملیاتی شمال غرب، حزب دمکرات کردستان علاوه بر همکاری با رژیم صدام به منظور تقویت فرماندهی و هدایت هرچه بیشتر فعالیت‌های تشکیلاتی هیزهای وابسته به خود سه قرارگاه به این شرح ایجاد کرده است:

قرارگاه اسپینگ برای هدایت هیزهای مناطق مهاباد، بوکان، سردشت، بانه، پیرانشهر و نقده.

قرارگاه آژوان به منظور هدایت هیزهای حزب دمکرات در جنوب کردستان.

قرارگاه اگر می برای هدایت و رهبری تشکیلات و هیزهای مستقر در شمال کردستان.^{۱۱}

در سطح سیاسی، سخنگوی اتحادیه میهنی کردستان عراق در اروپا با اشاره به مذاکرات جلال طالبانی با رژیم بعثی عراق اعلام کرد که کردهای عراق در آستانه خودمختاری قرار دارند. روزنامه امریکایی کریستین ساینس مانیتور در گزارشی از مذاکرات جلال طالبانی با رژیم صدام حسین نوشت: کردهای عراق یک قدم به توافق برای خودمختاری نزدیک شده‌اند. هرچند ایران شدیداً مخالف نزدیکی آنها است، اما عمر شیخ موسی سخنگوی اتحادیه میهنی کردستان عراق در اروپا، اعلام کرد که موافقت‌نامه صلح بین کردها و دولت بغداد در آستانه امضا قرار دارد. این روزنامه با قریب‌الوقوع دانستن امضای این موافقت‌نامه در مورد پیامدهای آن افزود: با امضاء این قرارداد عراق قادر خواهد بود نیروی بیشتری را متوجه جبهه‌های جنگ با ایران کند و در نتیجه توازن نیروها بین دو کشور به نفع عراق تغییر خواهد یافت. هرچند این قرارداد قطعی نیست، اما نیاز شدید دولت عراق به نیروی انسانی بیشتر برای مقابله با حملات ایران در جبهه‌های جنگ، احتمال امضای آن را نسبت به گذشته افزایش داده است. ساینس مانیتور اضافه کرد: آتش‌بس کنونی بین دولت مرکزی عراق و کردها که از ماه پیش شروع شده است، به جنگ چریکی بیست‌ساله آنها خاتمه داده و این امکان را برای دو طرف فراهم کرده است که مسیر جدیدی را شروع کنند. ترکیه به‌عنوان همسایه شمالی عراق، مخالف خودمختاری کردها است و آن را حرکتی ناخوشایند برای خود تلقی می‌کند و حملات آن در سرحدات عراق و مانورهای دیپلماتیک به‌خوبی محسوس است.^{۱۲}

۲۰۵

طرح احضار مشمولان خدمت سربازی در مناطق کردنشین در جلسه شورای تأمین ویژه غرب کشور بررسی شد و کلیات آن پس از ارزیابی نکات منفی و مثبت به تصویب رسید.

در این جلسه مقرر شد ژاندارمری ضمن تشکیل جلساتی با نمایندگان استانداری، سپاه

* نجیب پیران فرمانده عملیات سپاه پاره بود که در ۲۵ فروردین ۱۳۶۳ در جبهه نوسود در کمین عناصر طالبانی و حزب دمکرات قرار گرفت و شهید شد.

پاسداران و قرارگاه ارتش برای تهیه طرح کامل سربازگیری اقدام کند. ضمناً مصوب شد که در طرح مزبور این موارد مدنظر قرار گیرد: تبعات سیاسی طرح به صورت کامل بررسی و ارزیابی شود؛ آموزش‌های نظامی با توجه به تفاوت‌های موجود بین برادران سپاه و ژاندارمری هماهنگ شود؛ با توجه به آشنایی سربازان کرد با فرهنگ اسلامی، پیش‌بینی‌های لازم در این مورد انجام گرفته و به فرهنگ و مذهب اهل سنت توجه شود؛ سربازگیری منطقه‌بندی شده و با رعایت اولویت‌های مناطق باشد؛ سربازان در حین آموزش‌های نظامی و عقیدتی شناسایی شوند و از افراد مورد اطمینان در مناطق کردنشین و از سایرین در مناطق دیگر استفاده شود.^{۱۳}

۲۰۶

پس از ابطال انتخابات دومین دوره مجلس شورای اسلامی در اصفهان، گروهی از مردم این شهر در اعتراض به این اقدام شورای نگهبان، عصر امروز، راه‌پیمایی کردند. این گروه در حالی که عکس‌هایی از امام خمینی، آیت‌الله منتظری، شهید بهشتی و آیت‌الله طاهری نماینده امام و امام‌جمعه اصفهان را با خود حمل می‌کردند پس از مراسم بزرگداشت جمعی از شهدا راه‌پیمایی خود را از گورستان شهر آغاز کردند. در این مراسم حجت‌الاسلام علوی از اعضای جامعه روحانیت مبارز اصفهان، ضمن سخنانی این سؤال را مطرح کرد که چرا هر بار یک یا چند نفر از جناحی که مردم به آن اطمینان دارند، با رأی اکثریت انتخاب می‌شوند، انتخابات باطل اعلام می‌شود؟ در حین سخنرانی چند نفر به طرح این گونه سؤالات اعتراض کرده و درگیری لفظی شدیدی بین حاضران روی داد. پس از پایان سخنرانی حجت‌الاسلام علوی، عده‌ای با سردادن شعارهایی مانند "سفارشات دائم امامت چه شد، خدایا شاهد باش که رأی مردم شهر شهیدپرور چه شد"؛ "ما پیرو قرآنیم، ما حزب نمی‌خواهیم" به راه‌پیمایی پرداختند. به گزارش خبرنگاری جمهوری اسلامی، این افراد در صفوف منظم، فشرده و آرام در خیابان‌های شهر راه‌پیمایی کرده و در مقابل منزل آیت‌الله طاهری تجمع کردند.

علاوه بر این در مراسم نماز جمعه امروز اصفهان نیز عده‌ای از نمازگزاران با تهیه طومار و پخش اطلاعیه به ابطال انتخابات این شهر از سوی شورای نگهبان اعتراض کردند. آیت‌الله طاهری امام‌جمعه اصفهان، توهین به مسئولان را غیرشرعی و خلاف قوانین جمهوری اسلامی ایران اعلام کرد و از معترضان خواست، در اعتراض خود از هرگونه اهانت اجتناب کنند. خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی تعداد تظاهرکنندگان عصر روز جمعه را در حدود ۴ تا ۵ هزار نفر تخمین زده است.^{۱۴*}

* دومین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی در ۲۶ فروردین ماه برگزار شد. انتخابات این دوره مجلس در اصفهان دو روز پیش از سوی شورای نگهبان ابطال شد. در این انتخابات ۱۳ تن از ۱۸ نماینده فعلی استان اصفهان در مجلس شورای اسلامی نامزد انتخابات بودند که فقط ۳ نفر از آنها حائز اکثریت مطلق آرا شده بودند. نامزدهای حزب جمهوری و جامعه روحانیت در انتخابات این دوره اصفهان حضور پررنگی داشتند.

۲۰۷

شرکت‌کنندگان در کنگره جهانی ائمه جمعه و جماعات، بعدازظهر امروز از اردوگاه شماره یک طریق‌القدس، محل نگهداری اسرای عراقی، بازدید و از نزدیک نحوه برخورد جمهوری اسلامی ایران با این اسرا را مشاهده کردند. در این دیدار یکی از مسئولان اردوگاه اعلام کرد که ۴ تن از اسیران مسیحی عراقی در این اردوگاه تحت‌تأثیر قوانین و رفتار اسلامی و انسانی مسئولان مسلمان شده‌اند. به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، در ادامه مراسم، اسرای عراقی سرودی با عنوان "قادمون یا عراق" اجرا کرده و یکی از آنها به نمایندگی از اسرای مستقر در اردوگاه پیامی را خطاب به شرکت‌کنندگان در کنگره جهانی ائمه جمعه و جماعات قرائت کرد. در این پیام ضمن محکوم‌کردن جنایات وحشیانه رژیم بعثی عراق آمده است: شروع جنگ تحمیلی نه‌تنها باعث تضعیف انقلاب اسلامی نشد، بلکه پایه‌های آن را مستحکم و مردم مسلمان ایران را متحدتر کرد. این جنگ باعث افشای ماهیت ضداسلامی حزب بعث عراق شد که به‌ظاهر خود را حامی اسلام معرفی می‌کند. اسرای عراقی در پایان این پیام اضافه کردند: «ما با توبه‌نمودن و بازگشت به‌سوی خداوند وضع خود را تغییر داده‌ایم و اکنون در دامان پرمهر و محبت جمهوری اسلامی ایران به سر می‌بریم.»^{۱۵}

۲۰۸

آیت‌الله خامنه‌ای رئیس‌جمهور، در خطبه‌های نماز جمعه امروز تهران حملات عراق در خلیج فارس و حمایت‌های نظامی و سیاسی اعراب از این رژیم را ناشی از ناتوانی عراق در جبهه‌های جنگ عنوان کرد.

امام‌جمعه تهران در خطبه اول و دوم نماز ضمن تشریح مبانی و ویژگی‌های دولت و حاکمان اسلامی و تفاوت آنها با حکومت‌های طاغوتی، غرور و خودبزرگ‌بینی را ویژگی مهم حاکمان طاغوتی عنوان کرد که مانع از فهم مطالب و موجب ناتوانی در درک حق و ناله استرحام‌آمیز مظلومان می‌شود. آیت‌الله خامنه‌ای اظهار کرد: آنها اموال مردم را اموال خود می‌دانند و حکومت بر مردم را وسیله‌ای برای آسایش خود. درحالی‌که در نظام اسلامی حکومت بر مردم حقی است ازسوی مردم و متعلق به مردم و حاکم باید در خدمت مردم باشد.

وی در ادامه درخصوص وضعیت جنگ گفت: وضعیت جنگ به فضل الهی موجب شد پشتیبانان رژیم عراق احساس کنند که این رژیم از همیشه متزلزل‌تر است. ارتش عراق دربرابر رزمندگان اسلام متوقف مانده و قادر نیست در مقابل حملات خیر عکس‌العمل مناسب نشان دهد. وی با اشاره به تحرکات دیپلماتیک کشورهای عربی حامی عراق افزود: رفت‌وآمدهای سیاسی در منطقه شروع شد؛ مذاکرات، نشست‌وبرخاست‌ها، گفت‌وگوها و تهدیدها و توصیه‌ها به حمایت از عراق آغاز شده است. امریکائی‌ها به کشورهای متحد خود توصیه می‌کنند که به عراق کمک کنند. این کشورها به‌نوبه خود به

امریکائی‌ها می‌گویند کمک کنید. این سیاست نشان‌دهنده سردرگمی آنها است. ما انتظار هر اقدامی را از سوی حامیان عراق به‌ویژه امریکا داریم، اما مایلیم به‌طور قاطعانه به کشورهای عراقی که اطراف ما هستند بگویم که در منطقه حساس و حیاتی خلیج فارس ما منافع ملت‌های منطقه را با منافع امریکا یکی نمی‌دانیم. رئیس‌جمهور با تشریح چگونگی آغاز جنگ از سوی رژیم عراق و سپس اتخاذ موضع صلح‌طلبانه، در مورد مواضع جمهوری اسلامی ایران در قبال صلح تأکید کرد: عراق آغازگر جنگ علیه ایران بود. ما جنگ را شروع نکردیم و احتیاجی به آن نداشتیم. ما بیشتر از همه کشورها به صلح نیاز داشتیم تا به سازندگی کشور و جامعه بپردازیم. در جنگ به ما حمله کردند. آنها با زبان زور و قلدری با ما صحبت کردند. ما نیز با همان زبان با آنها برخورد می‌کنیم و در عمل هم ثابت می‌کنیم که قدرت ما از قدرت هر متجاوزی اگر بیشتر نباشد، کمتر نیست.

رئیس‌شورای عالی دفاع با اشاره به حملات اخیر عراق به نفتکش‌های عربستان گفت: «ما منطقه خلیج فارس را تاکنون یک منطقه نظامی به حساب نیاوردیم. ... البته، عراق به مقتضای طبیعت آتش‌افروز خود شیطنت خودش را در این منطقه شروع کرد. ... اول سکوت کردند و نگفتند، بعد ... همه فهمیدند که کار آنها بوده است. ما همان‌وقت اخطار کردیم گفتیم ما شیطنت را در خلیج فارس تحمل نمی‌کنیم، آتش‌افروزی میدان جنگ به‌وسیله ما انجام نمی‌گیرد، اما اگر دیگران آتش‌افروزی کردند، ما تحمل ... نمی‌کنیم. ... ما در خلیج فارس جنگ را شروع نکردیم، ما ناامن کردن مسیرهای نفتی را آغاز نکردیم، اما اگر این شیطنت‌ها بخواهد در خلیج فارس ادامه پیدا کند، یقیناً ما ساکت نخواهیم نشست. یقیناً ناامن شدن هر یک از مسیرهای نفتی در خلیج فارس به معنای ناامن شدن همه مسیرهای نفتی خلیج فارس خواهد بود. ما تحمل نمی‌کنیم که بعضی از مسیرهای نفتی در خلیج فارس ناامن بشود، اما بقیه مسیرها امن و امان باشد.» رئیس‌جمهور از سیاست برخی کشورهای عربی در حمایت از عراق ابراز تعجب کرده و با یادآوری اینکه منافع و آینده این کشورها در خلیج فارس با منافع و آینده عراق در خلیج فارس یکی نیست، افزود: «ما از روی نصیحت و برادری می‌گوییم عراق برای خودش در خلیج فارس آینده‌ای نمی‌بیند، رژیم عراق مانند آن غریقی است که به هر حشیشی تشبث می‌کند، ... اما رژیم‌های خلیج فارس چطور؟» پیش از خطبه‌های نماز جمعه این هفته تهران که با حضور شرکت‌کنندگان در دومین کنگره جهانی ائمه جمعه و جماعات برگزار شد، امام‌جمعه شهر طرابلس لبنان و امام‌جمعه شهر لاگوس نیجریه سخنرانی کردند.^{۱۶}

سخنان آیت‌الله خامنه‌ای در نماز جمعه این هفته تهران، بازتاب زیادی در رسانه‌های کویت داشت. مطبوعات این کشور هشدارهای رئیس‌جمهور ایران را در صدر صفحات اول خود به چاپ رسانده و به نقل از وی اعلام کردند: کشتی‌های حامل نفت از این به بعد بدون خطر از خلیج فارس نخواهند گذشت. روزنامه الوطن نوشت که ایران گام جدیدی در جنگ خود با عراق برداشت و تهدید کرد در صورت حمله مجدد عراق به کشتی‌ها، دست به عملیات تلافی جویانه خواهد زد.^{۱۷}

۲۰۹

گردهمایی دوازده فرماندهان قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) با تأکید بر وحدت و یگانگی نیروهای مسلح و ضرورت پاک‌سازی مناطق آلوده کردستان پایان یافت.

محسن رضایی فرمانده کل سپاه پاسداران و سرهنگ صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش، در جلسه پایانی این گردهمایی در جمع فرماندهان قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) حضور یافته و درخصوص مسائل جنگ، اهمیت آزادسازی و پاک‌سازی مناطق کردنشین، وحدت و یگانگی نیروهای مسلح و مقابله با توطئه‌ها سخنرانی کردند. محسن رضایی درمورد جنگ اظهار کرد: «در طول جنگ تحمیلی، استکبار جهانی دو بار به خود لرزیده است؛ یکی از این دو مرحله در آزادی خرمشهر و دیگر در عملیات خیبر [و تصرف جزیره مجنون] که در آن رزمندگان اسلام با ایثار و مقاومت جزایر را حفظ کرده و دشمن را مأیوس ساختند.»

سرهنگ صیاد شیرازی فرمانده نیروی زمینی ارتش نیز در سخنانی بر وحدت و یگانگی نیروهای مسلح تأکید و عشق به اسلام و انقلاب اسلامی را از آثار آن ذکر کرد که موجب ترس و وحشت دشمن می‌شود. وی گفت: «تا زمانی که ما عامل وحدت را در خود هرچه بیشتر استحکام بخشیم و تقویت کنیم، خداوند نیز مایه پیروزی ما را افزایش خواهد داد.»^{۱۸}

۲۱۰

ایران، ترکیه و پاکستان تصمیم دارند تا پیمان همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای* را احیا کنند. نمایندگان این سه کشور امروز در قالب کمیسیون مشترک پیمان همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای در اسلام‌آباد گرد هم آمده‌اند تا بستری‌های لازم برای گسترش همکاری بازرگانی، اقتصادی، علمی و فرهنگی را میان خود فراهم کنند. نخست‌وزیر ترکیه، که به پاکستان سفر کرده است، درباره احیا و گسترش همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای گفت: «باید اهمیت ویژه‌ای در آر.سی. دی به تجارت بدهیم و طرح‌های مشترک باید از گسترش روابط تجاری میان سه کشور شروع شود.» بیست قامان دبیرکل پیمان همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای، در اواخر ماه جاری میلادی از پاکستان دیدار خواهد کرد.^{۱۹}

نخست‌وزیر ترکیه در سفر به پاکستان همچنین از اردوگاه پناهندگان افغان دیدار و در سخنانی ضمن یادآوری پیوندهای تاریخی میان ترک‌ها و افغان‌ها آرزو کرد با حل مسئله افغانستان، پناهندگان هرچه زودتر بتوانند به نحو شایسته‌ای به کشورشان بازگردند.^{۲۰**}

* Regional Cooperation for Development (R.C.D)

** اسلام‌آباد و تهران روابط بسیار خوبی با یکدیگر دارند و دولت پاکستان تاکنون به اعتراض کشورهای عرب و ناراضیاتی آنها از روابط این کشور با ایران توجهی نکرده است.

سه روز بعد از کودتای نافرجام علیه معمر قذافی، علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه ایران، در سفری یک‌روزه به لیبی صبح امروز با معمر قذافی رئیس‌جمهور این کشور، دیدار و پیام رئیس‌جمهور ایران را به وی ابلاغ کرد.

وزیر امور خارجه ایران ضمن دیدار با مقامات ارشد لیبی حمایت جمهوری اسلامی ایران را از دولت و ملت لیبی اعلام کرد. وی پیش از ترک این کشور در گفت‌وگویی مطبوعاتی هدف و دستاوردهای سفر هیئت ایرانی به لیبی را تشریح کرد و گفت: «دیدار ما از لیبی به منظور اعلام حضور و پشتیبانی دولت و ملت جمهوری اسلامی ایران از دولت و ملت لیبی در مبارزه‌شان علیه امپریالیسم و استکبار جهانی انجام پذیرفت.» ولایتی دیدار خود با مقامات لیبی را بسیار مفید و سازنده توصیف کرد و افزود: «مذاکراتی که بین ما صورت گرفت عمدتاً در رابطه با هماهنگی‌های هرچه بیشتر میان دو کشور در جهت مقابله با دشمنان دو ملت بود.»

وزیر امور خارجه ایران در مذاکرات خود با عبدالسلام جلود مرد شماره ۲ لیبی، که بیش از ۹۰ دقیقه طول کشید، گفت: عده‌ای از کشورها برای تحمیل صدام به منطقه تلاش می‌کنند. آنها همان‌طور که جنگ را به ما تحمیل کردند، می‌کوشند تا صلح را نیز به ما تحمیل کنند. اگر صدام شکست بخورد در واقع آمریکا و ارتجاع منطقه شکست خورده‌اند. مقامات لیبی نیز با اشاره به اقدامات آمریکا و کشورهای مرتجع منطقه تأکید کردند که جمهوری اسلامی ایران، لیبی و سوریه باید با هماهنگی کامل به برنامه‌ریزی در زمینه‌های سیاسی، نظامی و مبارزه با رژیم صهیونیستی بپردازند.^{۲۱}

رادیو بی‌بی‌سی در گزارشی از روابط ایران و لیبی و سفر علی‌اکبر ولایتی به این کشور گفت: پس از واقعه حمله به اقامتگاه و محل کار معمر قذافی، ایران به سرعت حمایت خود را از دولت لیبی ابراز و تکرار کرد که این واقعه بخشی از توطئه‌های آمریکا و متحدانش برای سرنگونی

دولت لیبی بوده است. سفر وزیر امور خارجه ایران به طرابلس با هدف تحکیم پشتیبانی ایران از دولت لیبی انجام گرفت. این رادیو افزود: لیبی یکی از معدود کشورهای دوست ایران در جهان عرب است و از زمان انقلاب ایران، روابط بسیار نزدیکی میان این دو کشور برقرار شده است. با اینکه هر دو کشور خود

علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه ایران

معمر قذافی رهبر لیبی

را متعهد به انقلاب و اسلام می‌دانند، اما دیدگاه رهبران دو کشور در مورد انقلاب اسلامی کاملاً متفاوت است. اتحاد ایران و لیبی از بسیاری جهات جنبه مصلحتی دارد و بیش از دوستی، از وجود دشمنان مشترک ناشی می‌شود. آنها آمریکا و عراق را دشمن مشترک خود می‌دانند.^{۲۲}

۲۱۲

جنگ ایران و عراق یکی از محورهای اصلی نشست محرمانه گروه بیلدر برگ* بود که امروز با شرکت شخصیت‌های سرشناس جهانی در استکهلم برگزار شد.

روزنامه سوئدی سونسکا داگ بلادت در گزارشی از این گردهمایی نوشت: جنگ ایران و عراق و پیامدهای خطرناک آن محور مذاکرات امروز این نشست بود. اغلب شرکت‌کنندگان از رشد و گسترش انقلاب اسلامی ایران وحشت دارند. وحشت آنها از این است که ایران در جنگ پیروز شده و در نتیجه همه کشورهای اسلامی و جهان را با انقلاب اسلامی مسموم کرده و خود را به قدرت غالب منطقه تبدیل کند. این روزنامه در ادامه افزوده است: «ایران از عراق قوی‌تر است. این کشور موفق شده نیروهای عراقی را از سرزمین‌های خود بیرون رانده و آنها را به دفاع مجبور سازد.» شرکت‌کنندگان در این گردهمایی بر این باورند که ایران نمی‌تواند در جنگ به یک پیروزی نظامی دست یابد، اما این کشور سعی دارد با فرسودن دشمن و به امید روی کار آمدن حکومتی موافق با آیت‌الله خمینی در عراق مقدمات سقوط رژیم فعلی عراق را فراهم سازد.

این گزارش به احتمال پیروزی عراق در جنگ نیز اشاره کرده و آورده است: هرچند این گزینه غیرممکن است، اما در صورت تحقق مشکلات جدیدی برای منطقه که همانند یک بشکه باروت است، به وجود می‌آورد. سونسکا داگ بلادت در ادامه تأکید کرده است: «هیچ دولتی حتی شوروی طالب دیدن فاتحی برای این جنگ نیست و این احتمال که کشورهای دیگر و حتی ابرقدرت‌ها به این جنگ کشیده شوند، قوت می‌گیرد. آنها که امروز در استکهلم گرد هم آمده‌اند با نگرانی بسیار این جنگ و پیامدهای آن را می‌نگرند و آرزو می‌کنند که این جنگ به نحوی به یک جنگ مرده تبدیل شده و از طریق مذاکرات و بدون فاتح پایان یابد.» اگر سرمایه‌داران، کمونیست‌ها و دلان اسلحه در مناطق و موضوعات دیگر اختلاف نظر داشته باشند، در مورد پایان بدون برنده جنگ ایران و عراق به یک سازش پنهانی رسیده‌اند. هنری کسینجر از آمریکا، لرد کارینگتون از انگلستان و فرمانده نیروهای پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) از جمله شرکت‌کنندگان در این اجلاس بودند.^{۲۳}

* Bilder berg Group نام یک گروه قدرتمند جهانی است که هر ساله نشست غیررسمی به صورت خصوصی و محرمانه در نقطه‌ای از جهان برگزار می‌کند. اعضای این گروه از افراد قدرتمند و با نفوذ در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و رسانه‌ای انتخاب و دعوت می‌شوند. نام گروه از نام هتلی در هلند گرفته شده است که نخستین بار این اجلاس در سال ۱۹۵۴ در آن برگزار شد. دفتر گروه در شهر لیدن در نزدیکی لاهه هلند قرار دارد.

۲۱۳

به موازات ادامه جنگ در میدان‌های نبرد، دو کشور ایران و عراق با استفاده از ابزارهای ارتباطی گوناگون جنگ تبلیغاتی گسترده‌ای را علیه یکدیگر و با هدف متقاعدکردن و همراه‌ساختن مردم کشور مقابل با خود، به راه انداخته‌اند.

خبرگزاری یونایتدپرس در گزارشی از اقدامات عراق در این زمینه اعلام کرد: «صدام حسین رئیس‌جمهور عراق، در جنگ تبلیغاتی علیه ایران از آهنگ‌های مستهجن خوانندگان روز آمریکا نیز استفاده می‌کند.» عراق هر روز چندین ساعت برنامه به زبان فارسی برای اهالی شهرهای مرزی ایران پخش می‌کند. میزان استقبال از این برنامه‌ها در ایران مشخص نیست. کانال ۲ تلویزیون عراق اخیراً قبل از شروع برنامه خبری خود، که غالباً علیه جمهوری اسلامی ایران است، یک برنامه شو به نمایش می‌گذارد؛ اغلب، این برنامه مربوط به شوهایی از هنرمندان ایرانی است تا مردم ایران را به یاد برنامه‌های زمان شاه بیندازد.

از سوی دیگر، جمهوری اسلامی ایران نیز یک سلسله برنامه‌های تبلیغاتی به زبان‌های عربی و فارسی پخش می‌کند، اما این برنامه‌ها معمولاً با پارازیت شدید همراه است. مردم شهرهای مرزی عراق، همچون بصره می‌توانند به این برنامه‌ها گوش دهند. یونایتدپرس در ادامه افزود: «این جنگ تبلیغاتی به صورت اجتناب‌ناپذیری بر بقیه جهان اسلام که اکنون به گروه‌های طرف‌دار ایران و عراق تبدیل شده‌اند، تأثیر گذاشته است.» این دو کشور تبلیغات وسیعی را هم برای تأثیرگذاری بر گروه‌های جهان اسلام شروع کرده‌اند. هم‌اکنون گروه‌های متعددی از جهان اسلام در هتل‌های بغداد اسکان داده شده‌اند تا در نشست‌هایی که دیدگاه‌های عراق در مورد اسلام طرح می‌شود، شرکت کنند. هزینه این برنامه‌ها را دولت عراق تأمین می‌کند. اما در عمل در یک مورد اخیر میهمانان شرکت‌کننده در یک گردهمایی اسلامی نتوانستند خود را با شراب‌فروشی‌های بغداد وفق دهند. در ایران نیز برنامه‌های مشابهی در جریان است و آنها نیز تلاش می‌کنند، طرف‌داران خود را در جهان اسلام داشته باشند.^{۲۴}

در همین حال، روزنامه گاردین نیز در گزارشی از بغداد شیوه رفتار حکومت و مردم عراق را در برابر جنگ و آثار آن بررسی کرده و نوشت: «تظاهرکنندگان طرف‌دار دولت عراق در خیابان‌های کثیف و گرم بغداد دست به راه‌پیمایی می‌زنند. ... تنها دو مجسمه بتنی مجسمه سرباز گمنام و مجسمه شهید را می‌توان به‌عنوان نشانه‌ای از جنگ که هزاران کشته اعلام‌نشده برجای گذاشته است، در خیابان‌های بغداد مشاهده کرد. بر روی بدنه این مجسمه‌ها تصویری از صدام مشاهده می‌شود.» صدام حسین به‌گونه‌ای به تصویر کشیده شده است که در حال کمک‌کردن به بیوه‌های اندوهگین عراقی و دختران کوچکی است که پدر خود را از دست داده‌اند. تصویر صدام در رسانه‌های گروهی عراق و بر روی پنجره مغازه‌ها مشاهده می‌شود. سالگرد تولد صدام در خیابان‌ها جشن گرفته می‌شود و به عرصه‌ای برای بیان طرف‌داری از حکومت و رژیم صدام تبدیل می‌گردد. تقریباً هر

خانواده‌ای در عراق یک نفر از عزیزان خود را از دست داده است، مرگ در بغداد تشویق نمی‌شود؛ عزاداری‌ها به صورت خصوصی برگزار می‌شود. در خیابان‌های این شهر معلولی به چشم نمی‌خورد. مجروحان جنگی در بیمارستان بزرگ نظامی الرشید که خارج از شهر است، نگهداری می‌شوند. این روزنامه در خصوص نظر مردم عراق در مورد جنگ اضافه کرد: «مردم ... از این جنگ دیگر خسته شده‌اند، لکن راه نجاتی وجود ندارد.» وقتی دو سال پیش، وزیر بهداشتی عراق اعلام کرد که صدام برای مدتی کوتاه از حکومت کناره‌گیری کند، بلافاصله به جوخه اعدام سپرده شد. گاردین با اشاره به فضای بسیار شدید امنیتی در عراق و رعب و وحشتی که از رژیم صدام به وجود آمده، افسران ارتش را ناتوان از اداره جنگ توصیف کرد و نوشت: «نرسیدن به نتایج مثبت در این جنگ ناشی از عدم کارایی نظامی نیست، بلکه بیشتر بدان دلیل است که هیچ‌یک از ژنرال‌های ارتش عراق جرئت آن را ندارند که در این جنگ تصمیم‌گیری نمایند و یا آنکه دست به یک ابتکار عمل بزنند.» این عوامل باعث شده است که ارتش از بازپس‌گیری جزایر مجنون ناتوان بوده و در آن شکست بخورد.^{۲۵}

۲۱۴

دولت یوگسلاوی در تأمین برخی از نیازهای آموزشی و تجهیزاتی عراق به رژیم صدام حسین کمک می‌کند. در همین حال برخی کشورهای امریکای لاتین هم تولیدات تسلیحاتی خود را در اختیار دو کشور ایران و عراق قرار می‌دهند.

طبق اخبار برخی منابع اطلاعاتی، رژیم عراق ۶ نفر از افسران نظامی خود را برای یادگیری نحوه کاربرد مواد سمی و شیمیایی به یوگسلاوی اعزام کرده است. افسران مذکور به مدت سه ماه در این کشور آموزش می‌بینند و در این دوره تخصصی آنها با روش تولید و نحوه استفاده از دو ماده سمی و شیمیایی به نام‌های خردل و باران زرد آشنا می‌شوند.^{۲۶} علاوه بر این، به تازگی رژیم صدام حسین چند دستگاه پخش پارازیت از یوگسلاوی خریداری کرده و آنها را در مناطق مرزی به کار گرفته است. قرارگاه عملیاتی شمال غرب ضمن اعلام این خبر افزود: پس از به کارگیری دستگاه‌های پخش پارازیت صدای رادیوی جمهوری اسلامی ایران که به زبان عربی برنامه پخش می‌کند و صدای انقلاب اسلامی عراق که مخاطبان اصلی آن عراقی‌ها هستند، شنیده نمی‌شود.^{۲۷} دولت‌های امریکای لاتین نیز با فروش سلاح و تجهیزات به ایران و عراق بخشی از نیازهای جنگی این دو کشور را تأمین کرده و به یکی از تأمین‌کنندگان مهم تسلیحات عراق تبدیل شده‌اند. خبرگزاری جمهوری اسلامی در گزارشی از آرژانتین به نقل از روزنامه *ال یونیورسال* (چاپ کاراکاس) اعلام کرد: ایران و عراق دو بازار بسیار خوب برای تولیدکنندگان اسلحه در امریکای لاتین می‌باشند. برزیل اولین کشور این منطقه است که از جنگ ایران و عراق برای توسعه تولیدات تسلیحاتی خود استفاده زیادی کرده است. این کشور ۲۰۰۰ خودروی زره‌پوش از نوع اوروتو و

کاسکابل به عراق فروخته است. همچنین برزیل در سال گذشته، ۱۲۰ هواپیمای توکانو به مبلغ ۱۸۰ میلیون دلار به مصر فروخت و مصر نیز ۸۰ فروند از آنها را در اختیار عراق گذاشت. این روزنامه مدعی شد که برزیل ابتدا با صدور سلاح به لیبی به طور غیرمستقیم به بازار ایران راه یافت و سپس با سفر هیئت ایرانی به این کشور روابط دوجانبه دو کشور آغاز شد. چندی پیش یک هیئت نظامی ایرانی برای خرید قطعات یدکی از برزیل دیدن کرد. به نوشته این روزنامه، آرژانتین نیز از موقعیت استفاده کرده و صدها دستگاه تانک مدل تام به ایران فروخته است. علاوه بر این، کارشناسان و تکنیسین‌های نیروی هوایی این کشور با نیروی هوایی ایران همکاری می‌کنند. سومین کشور فروشنده سلاح به طرف‌های درگیر در جنگ ایران و عراق، شیلی است که کارخانه کاردومن آن هزاران بمب خوشه‌ای به عراق فروخته است. اخیراً یک هیئت ۳۰ نفره عراقی برای خریدهای تسلیحاتی بیشتر به شیلی سفر کردند.^{۲۸}

۲۱۵

مقامات دولت‌های عربی امارات متحده و عمان در سفر به کشورهای مختلف خواستار پایان دادن به جنگ ایران و عراق شدند.

شیخ زاید بن سلطان آل نهیان رئیس امارات متحده عربی، در سفر رسمی خود به بنگلادش در داکا با سفرای کشورهای مختلف در بنگلادش دیدار و بر لزوم پایان دادن به جنگ ایران و عراق تأکید کرد. یکی از دیپلمات‌های حاضر در جلسه به نمایندگی از سفرای کشورهای عرب ضمن تقدیر از تلاش‌های شیخ زاید برای برقراری صلح میان کشورهای اسلامی و پایان دادن به جنگ ایران و عراق ابراز امیدواری کرد شیخ زاید از مقامات بنگلادش که روابط حسنه‌ای با ایران دارند، تقاضا کند، کوشش‌های بیشتری برای متوقف کردن جنگ بین دو کشور مسلمان ایران و عراق به عمل آورند. شیخ زاید نیز در پاسخ گفت: تمام کشورهای مسلمان کوشش‌های خود را برای پایان دادن به این جنگ به کار گرفته‌اند، هر چند این تلاش‌ها هنوز به نتیجه ملموس نرسیده است.^{۲۹}

یوسف بن علوی وزیر امور خارجه عمان نیز بعد از سفر به چند کشور آسیایی، سفر به کشورهای اروپایی را شروع کرده و بعد از دیدار از ایتالیا و انگلستان وارد فرانسه شد. وی در پاریس با کلودشیسون وزیر امور خارجه فرانسه، دیدار و گفت‌وگو کرد. در این مذاکرات آنها ضمن بررسی مناسبات دوجانبه در خصوص پیامدهای جنگ ایران و عراق بر منطقه ابراز نگرانی کردند. وزیر امور خارجه عمان پیش از سفر به اروپا از کشورهای پاکستان، بنگلادش، مالزی، برونی و سنگاپور دیدار و در مورد جنگ ایران و عراق گفت‌وگو کرده بود.^{۳۰}

آندره پاپاندرئو نخست‌وزیر و رهبر جنبش سوسیالیست‌های یونان، در سخنانی در کنگره این جنبش بر لزوم پایان یافتن مسالمت‌آمیز جنگ ایران و عراق تأکید کرده و خواستار آغاز مذاکرات میان ایران و عراق برای پایان دادن به جنگ شد.^{۳۱}

پطروس غالی وزیر مشاور در امور خارجه مصر نیز در مصاحبه با روزنامه عربستانی الیوم خسارت و تلفات سنگین مادی و معنوی ناشی از ادامه جنگ ایران و عراق را دلیلی کافی برای تلاش‌های مصر به منظور پایان دادن به جنگ عنوان کرد و در پاسخ به سؤالی درمورد تلاش مصر خارج از چهارچوب سازمان کنفرانس اسلامی گفت: «ما تنها به خاتمه جنگ مزبور و نه به شیوه‌های خاتمه آن فکر می‌کنیم». این مقام مصری با اشاره به چندین بار تلاش ناموفق سازمان کنفرانس اسلامی در پایان دادن به جنگ اضافه کرد: «ما باید راه دیگری را آغاز کرده و حرکت جدیدی را آغاز کنیم».^{۲۲}

منابع و مأخذ روزشمار ۱۳۶۳/۲/۲۱

۱۰. سند شماره ۲۸۶۱۳۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات و تحقیقات پایه به فرماندهی سپاه پایه، ۱۳۶۳/۲/۲۳.
۱۱. سند شماره ۳۹۲۶۶۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی قرارگاه عملیاتی شمال غرب (رکن ۲) شماره ۲۶، ۱۳۶۳/۲/۲۲، ص ۳.
۱۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۸، ۱۳۶۳/۲/۲۷، صص ۳۳ و ۳۴، واشنگتن - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۶.
۱۳. سند شماره ۴۴۳۵۹۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از دبیرخانه شورای تأمین ویژه غرب کشور، ۱۳۶۳/۲/۲۶، ص ۱.
۱۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۳، ۱۳۶۳/۲/۲۲، صص ۱۳ و ۱۴، اصفهان - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۱۵. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۳، ص ۱۲.
۱۶. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۲، صص ۵ و ۱۰.
۱۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۴، ۱۳۶۳/۲/۲۳، صص ۱۰ و ۱۱، کویت - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۲.
۱۸. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۲، ص ۲.
۱۹. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۴، ۱۳۶۳/۲/۲۳، ص ۲۴، دهلی نو - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۲.
۲۰. همان.
۲۱. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۲، ص ۱۱.
۲۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۳، ۱۳۶۳/۲/۲۲، صص ۱۸ و ۱۹، رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۱. سند شماره ۳۰۰۲۰۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرمانداری آبادان به اداره کل سیاسی و انتظامی، ۱۳۶۳/۲/۲۲.
۲. همان؛ و - سند شماره ۳۰۰۹۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شهربانی خوزستان به استانداری خوزستان، ۱۳۶۳/۲/۲۲.
۳. سند شماره ۷۰۹۸۳۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی قرارگاه عملیاتی غرب (رکن ۲)، شماره ۱۷۸، ۱۳۶۳/۲/۲۸، ص ۳.
۴. سند شماره ۴۳۴۴۸۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه پاسداران صائین‌دژ (طرح و برنامه عملیات) به قرارگاه حمزه سیدالشهدا (طرح و برنامه عملیات)، ۱۳۶۳/۲/۳۰، ص ۶.
۵. سند شماره ۴۰۶۶۷۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد مرکزی سپاه پاسداران به منطقه ۱۱ سپاه، ۱۳۶۳/۳/۷.
۶. سند شماره ۳۹۲۶۴۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی قرارگاه عملیاتی شمال غرب (رکن ۲)، شماره ۲۹، ۱۳۶۳/۲/۲۸، ص ۳.
۷. سند شماره ۳۰۲۴۰۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای اطلاعاتی قرارگاه عملیاتی شمال غرب ژاجا (رکن ۲)، ۱۳۶۳/۲/۲۶، ص ۲.
۸. سند شماره ۳۰۲۴۷۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ناحیه ژاندارمری کردستان (رکن ۳) به استانداری کردستان، ۱۳۶۳/۲/۲۲، ص ۱.
۹. سند شماره ۲۸۶۱۳۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات و تحقیقات سپاه پایه به فرماندهی سپاه پایه، ۱۳۶۳/۲/۲۲؛ و - سند شماره ۲۸۶۱۴۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات و تحقیقات سپاه پایه به فرماندهی سپاه پایه، ۱۳۶۳/۲/۲۳.

۲۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۶، ۱۳۶۳/۲/۲۵، صص ۵ - ۲، استکهلم - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۴.
۲۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۳، ۱۳۶۳/۲/۲۲، ص ۳، بغداد - خبرگزاری یونایتدپرس، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۲۵. همان، صص ۱۲ - ۱۰، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۲۶. سند شماره ۳۴۴۰۲۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرمانداری مریوان به استانداری کردستان، ۱۳۶۳/۲/۳۱.
۲۷. سند شماره ۲۷۳۰۳۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه عملیاتی شمال‌غرب (رکن ۲) به فرمانده قرارگاه قائم (رکن ۲)، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۲۸. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۳، ۱۳۶۳/۲/۲۲، ص ۶، کاراکاس - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۲۹. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۴، ۱۳۶۳/۲/۲۳، ص ۴، داکا - خبرگزاری امارات، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۳۰. همان، ص ۶، پاریس - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۳۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۳، ۱۳۶۳/۲/۲۲، ص ۱۰، آتن - خبرگزاری عراق، ۱۳۶۳/۲/۲۱.
۳۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۵، ۱۳۶۳/۲/۲۴، ص ۵، ریاض - خبرگزاری کویت، ۱۳۶۳/۲/۲۳.